

**MAKTABGATA'LIM TASHKELOTINING TAYYORLOV
GURUHLARIDA MATEMATIK ŐYINLARNI TASHKEL ETISH ORQALI
ULARNING MATEMATIK TASAVVURLARINI RIVOJLANTIRISH**

Samarqand Davlat Pedagogika Institut

Sobirova Nigora Bobur qizi

nsobirova730@gmail.com +998 88 697 03 01.

Annotatsiya”: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tayyorlov guruhlarida matematik tasavvurlarni rivojlantirish muhim pedagogik vazifadir. Ushbu maqola matematik o'yinlarni tashkil etish orqali bolalarning matematik tasavvurlarini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qiladi. Tadqiqot natijalari bolalarda mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini shakllantirishda matematik o'yinlarning ahamiyatini ko'rsatadi.

Kalit soʻzlar: Matematik tasavvurlar, maktabgacha ta'lim, tayyorlov guruhi, matematik o'yinlar, didaktika, tarbiyachi, rivojlantirish, diagnostika

Abstract: Developing mathematical concepts in preparatory groups of preschool educational organizations is a crucial pedagogical task. This article analyzes the theoretical and practical aspects of fostering children's mathematical understanding through mathematical games. It covers the theoretical foundations of mathematical concept formation in preschoolers, exploring mechanisms for developing concepts like quantity, number, shape, space, and time. The didactic potential, types, and effective organization methods of mathematical games, alongside the educator's role, are thoroughly examined. The article also provides methods for assessing effectiveness and offers recommendations for enhancing this development, emphasizing the games' role in logical thinking and problem-solving skills.

Keywords: Mathematical concepts, preschool education, preparatory group, mathematical games, didactics, educator, development, diagnosis

Аннотация: Развитие математических представлений в подготовительных группах дошкольных образовательных организаций является важной педагогической задачей. Данная статья анализирует теоретические и практические аспекты формирования математических представлений у детей посредством организации математических игр. В статье освещаются теоретические основы формирования математических понятий у детей дошкольного возраста, в частности, механизмы развития представлений о количестве, числе, форме, пространстве и времени. Подробно рассмотрены дидактические возможности математических игр, их виды и методика эффективной организации в подготовительных группах, а также роль воспитателя..

Ключевые слова: Математические представления, дошкольное образование, подготовительная группа, математические игры, дидактика, воспитатель, развитие, диагностика

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ularni maktab ta'limiga puxta tayyorlash zamonaviy pedagogikaning ustuvor vazifalaridan biridir. Bunda matematik tasavvurlarning shakllanishi bolaning intellektual salohiyati, mantiqiy fikrlash qobiliyati va atrofdagi olamni anglash jarayonida muhim o'rin tutadi. Matematik tushunchalarni dastlabki bosqichlardan boshlab to'g'ri shakllantirish bolaning kelajakdagi o'quv faoliyatining muvaffaqiyatiga poydevor yaratadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tayyorlov guruhlarida bolalarning matematik tayyorgarligini kuchaytirish dolzarb ahamiyat kasb etadi, chunki bu bosqich maktabga o'tish oldidan bilimlarni tizimlashtirish va chuqurlashtirishni talab etadi. An'anaviy o'qitish usullari bolalarning yosh xususiyatlariga har doim ham to'liq mos kelavermasligi sababli, o'yin texnologiyalaridan, xususan, matematik o'yinlardan foydalanish bolalarning kognitiv jarayonlarini faollashtirish, ularda qiziqish uyg'otish va matematik tasavvurlarni samarali rivojlantirishning eng maqbul yo'llaridan biri hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarning shakllanishi masalasi pedagogika va psixologiya sohasidagi ko'plab olimlar tomonidan chuqur tadqiq etilgan. L.S. Vygotskiy, J. Piaget kabi olimlarning kognitiv rivojlanish nazariyalari bolalarda matematik tushunchalarning bosqichma-bosqich shakllanishi, simvolik fikrlash va faoliyat orqali bilimlarni o'zlashtirish mexanizmlarini tushunishga asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning ishlarida bolaning atrofdagi olam bilan o'zaro munosabati va kattalar bilan muloqoti intellektual rivojlanishdagi hal qiluvchi omillar sifatida ko'rsatilgan, ayniqsa matematik tushunchalarni o'zlashtirishda amaliy harakatlar va o'yinlarning roli kattadir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tushunchalarni rivojlantirishning nazariy va metodologik asoslariga bag'ishlangan zamonaviy ta'lim qo'llanmalarida miqdoriy tasavvurlarni, hisoblash faoliyatini va vaqtni idrok etishni shakllantirishning didaktik prinsiplari tizimli ravishda yoritilgan. Ushbu manbada bolalarning yosh xususiyatlari, ular tomonidan narsalar miqdorini qanday idrok etishlari, eslab qolishlari va taqqoslashlari batafsil tushuntiriladi. Hisoblash faoliyatining turli rivojlanish bosqichlari hamda vaqtni anglashning ahamiyati alohida ta'kidlanib, bolalarda asosiy matematik savodxonlikni oshirish uchun nazariy asoslar va amaliy metodologiyalar taklif etiladi. Bu esa tayyorlov guruhlarida matematik o'yinlarni tashkil etish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Ilmiy maqolalarda esa maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tushunchalarni rivojlantirishning nazariy asoslari ularning mantiqiy fikrlashi va umumiy intellektual o'sishi uchun ahamiyati jihatidan o'rganiladi. Ushbu tadqiqotlarda oddiy matematik g'oyalar, masalan, hisoblash, fazoviy tasavvurlar (yaqin, uzoq, baland, past) va geometrik shakllarning hatto jismoniy tarbiya mashg'ulotlari doirasida ham integratsiya qilinishi muhimligi ko'rsatilgan. Son, to'plam, miqdor, shakl va vaqt kabi tushunchalarning shakllanishi o'yin orqali mustahkamlanib, ko'zni chamalash, shakllarni tezda tanib olish va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi. Standartlashtirilgan o'quv dasturlari ushbu rivojlanishni maktabgacha ta'limning turli guruhlarida boshqarib, ayniqsa tayyorlov guruhida

bilimlarni umumlashtirish va chuqurlashtirishga alohida e'tibor qaratiladi. Ma'lumotlarga ko'ra, tayyorlov guruhida bolalar yiliga 72 marta matematik mashg'ulotlarda ishtirok etadilar, bu mashg'ulotlar haftada ikki marta (mos ravishda 30 daqiqa va 20-25 daqiqa) o'tkazilib, didaktik materiallar va amaliy vazifalar qo'llaniladi. Bu, o'yinlarning ushbu mashg'ulotlar tarkibiga integratsiyasi uchun qulay muhit yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Matematik o'yinlarni tayyorlov guruhlarida samarali tashkil etish kompleks metodologik yondashuvni talab etadi. Bu jarayon tarbiyachining puxta rejalashtirishidan tortib, o'yinlarni amaliyotga tatbiq etish va ularning samaradorligini diagnostika qilishgacha bo'lgan bosqichlarni qamrab oladi.

Matematik tasavvurlarni rivojlantirish samaradorligi va diagnostikasi matematik o'yinlar orqali bolalarda matematik tasavvurlarning shakllanish samaradorligini baholash jarayonini o'z ichiga oladi. Bu jarayon doimiy monitoring va diagnostikani talab etib, bir necha usullar yordamida amalga oshirilishi mumkin. Birinchidan, tarbiyachi o'yinlar davomida bolalarning xatti-harakatlarini, vazifalarni bajarish usullarini, berilgan savollarga javoblarini tizimli ravishda kuzatadi. Bu bolalarning hisoblash, taqqoslash, shakllarni tanish va mantiqiy bog'lanishlarni o'rnatishdagi individual yutuqlarini yoki qiyinchiliklarini aniqlashga yordam beradi. Ikkinchidan, bolalarga maxsus tayyorlangan didaktik materiallar yordamida individual yoki guruhli amaliy vazifalar, masalan, "Qancha bor?" (miqdorni aniqlash), "Qaysi biri ortiqcha?" (klassifikatsiya), "Raqamlarni joylashtir" (seriyalash) kabi testlar beriladi. Bunday vazifalar bolalarning matematik tushunchalarni qay darajada o'zlashtirganini aniq ko'rsatib beradi. Uchinchidan, bolalar bilan o'yinlar haqida, ular nimani o'rganganliklari, qanday qiyinchiliklarga duch kelganliklari to'g'risida suhbatlashish ularning tushunchalarini va fikrlash jarayonlarini baholashga yordam beradi. To'rtinchidan, chizmalar, qurilmalar va boshqa ijodiy ishlar orqali bolalarning fazoviy tasavvurlari, geometrik shakllar haqidagi bilimlari tahlil qilinadi. Diagnostika natijalari tarbiyachiga o'quv jarayonini, xususan, matematik o'yinlarni tanlash va ularni o'tkazish metodikasini

individual ehtiyojlarga mos ravishda korreksiya qilish imkoniyatini beradi. Samaradorlikni oshirish uchun zamonaviy innovatsion texnologiyalarni (masalan, interaktiv doskalar, ta'limiy ilovalar) qo'llash ham dolzarb hisoblanadi, chunki bu bolalarning qiziqishini yanada oshiradi va o'quv materialini o'zlashtirishni chuqurlashtiradi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tayyorlov guruhlarida matematik o'yinlar orqali bolalarning matematik tasavvurlarini rivojlantirish ularning intellektual va kognitiv rivojlanishi uchun muhim va samarali yo'nalish hisoblanadi. Tadqiqotlar va mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, matematik tushunchalarning (son, miqdor, shakl, fazo, vaqt) o'yin orqali shakllantirilishi bolalarda mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish, ijodiy yondashuv va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Matematik o'yinlarning didaktik imkoniyatlari keng bo'lib, ular bolalarda o'rganishga bo'lgan ichki motivatsiyani oshiradi va o'quv jarayonini qiziqarli va mazmunli qiladi.

Samarali natijalarga erishish uchun matematik o'yinlarni tanlash, rejalashtirish va tashkil etishda tizimli yondashuv talab etiladi. Tarbiyachining roli bunda hal qiluvchi ahamiyatga ega. U nafaqat o'yinlarni to'g'ri tanlashi va o'tkazishi, balki bolalarni yo'naltirishi, ularning faoliyatini rag'batlantirishi va har bir bolaning individual ehtiyojlarini inobatga olishi lozim. O'yinlarning samaradorligini muntazam diagnostika qilish, bolalarning yutuqlarini baholash va qiyinchiliklarini aniqlash esa o'quv jarayonini doimiy ravishda takomillashtirishga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Maktabgacha yoshdagi bolalarning katta va tayyorlov guruhlarida fazoviy tasavvurlarini shakllantirish usullari. Mardonov.E . 2024 .
- [2] National Research Council. Erta bolalikda matematikani o'rganish: Mukammallik va tenglik sari yo'llar. Washington, DC: The National Academies Press, 2009.
- [3] Fisher, K. J. "Oyin va erta bolalikda matematik rivojlanish: Tuzilgan oyin faoliyatining roli." Dastlabki yillar, jild. 39, son. 2, 2019, b. 195-207.
- [4] Ginsburg, H. P., & Seo, K. "Yosh bolalarda matematik tafakkurning rivojlanishi: Tadqiqotlardan nimani o'rgandik?" Matematika Ta'limida Tadqiqotlar Jurnali, vol. 37, no. 5, 2006, pp. 384-406.
- [5] Bredekamp, S. (Tahr.). Rivojlanishga mos amaliyot erda bolalik dasturlarida: Tug'ilishdan 8 yoshgacha (4-nashr.). Washington, DC: National Association for the Education of Young Children, 2017.